

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşım Açısından Analizi

Analysis of Human Rights, Citizenship and Democracy Course Book in Terms of Constructivism

Gökhan İzgar, Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi, g.izgar@hotmail.com

ÖZ. Bu araştırmanın amacı, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan ilkököl 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ders kitabı ile 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım açısından analizidir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, doküman incelemesi yöntemi esas alınarak Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulunca öğretim materyali olarak kabul edilen 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabı ve öğretim programından elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Öğretim programında belirtilen kazanımların Krathwohl'un duyuşsal alan taksonomisinde yer alan alma, tepki verme, değer verme, örgütlenme basamaklarında olduğu tespit edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda öğretim programında amaçlanan kazanımların, ders kitabının ünite ve konularında yer alan okuma parçaları ve bu okuma parçalarına dayalı sorularla tartışma tekniği esas alınarak öğrencilere aktarılamaya çalışıldığı, bunun dışında başka bir etkinliğe rastlanmadığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: İnsan Hakları, Yurttaşlık, Demokrasi Eğitimi, Ders Kitabı, Yapılandırmacı Yaklaşım

ABSTRACT. The purpose of this study is to analyze 4th grade Human Rights, Citizenship and Democracy course book which has been put into practice since 2015-2016 academic years and 4th grade human rights, citizenship and democracy curriculum in terms of constructivist approach. In this study in which qualitative methods were used, the data was collected with document analysis from 4th grade human rights, citizenship and democracy course book and the curriculum. The obtained data was analysed with content analysis. It was determined that the acquisitions mentioned in the curriculum were on receiving, responding, valuing and organization verbs of Krathwohl's affective domain taxonomy. It was determined that the acquisitions are transmitted to the students only through discussion technique based on the reading texts and the questions of these reading texts in the units and subjects of the course book.

Keywords: Human Rights, Citizenship, Democracy Education, Course Book, Constructivist Approach

SUMMARY

Purpose and Significance: Course books are one of the instruments used most frequently in implementing education. Generally, cognitive, affective and psychomotor learning objectives in the curriculums are gained through course books. Course book is a fundamental educational instrument which organizes and presents the knowledge in the curriculum in the direction of adopted teaching approach, directs and informs the students in the direction of the acquisitions of the subjects with its planned activities. Considering from this point of view, the importance of the course books cannot be ignored. 4th grade human rights and democracy course has become a compulsory course to be implemented in primary schools since 2015-2016 academic years. Within this course, gaining the primary school students basic human rights and civics and democracy awareness is an necessity both for the students to shape their future lives and for the our society to reach the level of developed societies. The compliance of the course book prepared for this course to constructivist approach is important in terms of implementing the new curriculum successfully. When considered from this aspect, it is aimed to analyze the course book and the curriculum of the 4th grade human rights and, citizenship and democracy course in terms of constructivist approach in this study.

Method: Document review technique, one of the qualitative research methods, was used in this study. In this context, the course book and the curriculum of 4th grade human rights, citizenship and democracy course were analyzed. The course book and the curriculum were subject to content analysis according to the purpose of the study.

Results: As a result of the analysis of the course book, only the reading texts in all the units and subjects were included and wide range of questions were included with reference to these texts. Recommendations about how the course should be implemented was present in the explanations parts related to implementation in the curriculum of the course. As a result of the analysis of the curriculum, the course includes 6 units and 30 subjects. Each subject has an acquisition and so there are 30 acquisitions at total. It was determined that the acquisitions are based on the general objectives of the curriculum and include affective characteristics.

Discussion and Conclusions: On analyzing the curriculum, it is seen that all the units include senior acquisitions like valuing and organization. It is seen that these acquisitions mentioned in the curriculum are tried to be gained only through the reading texts and discussion questions. It is thought that it would be quite difficult to gain senior acquisitions like valuing and organization pertain to affective domain through one-way activities. The fact that the variety of the activities in the course book is scarce will prompt the teachers to use lecture and question-answer teaching methods. However, it should have been planned in a way that prompt the teachers to use various activities such as discussion strategies lie seminar, panel, debate, etc., and case study, observation, interview, role playing, drama, brainstorming, six thinking hats, fishbone, producing an idea, educational games and teaching methods and techniques with which the students construct their own learning. It is an important necessity for the constructivist approach that these activities include implementations which would reveal the pre-learning of the students, raise their curiosity, attract their attention, provide them to discover new knowledge, help them adopt the gained knowledge to real life situations, reveal the learning level of gained acquisition and give feedback to the students about this.

GİRİŞ

Eğitim sisteminin amaçlarını gerçekleştirmekte kullanılan temel araç eğitim programlarıdır. Eğitim programı herhangi bir eğitim kuruluşunda veya eğitim aşamasında milli eğitimin amaçlarını, eğitim kuruluşunun amaçlarını içerir. Bu amaçlara ulaşmak için belirlenmiş öğretim ve ders programlarını, ders içi ve ders dışı etkinlikleri, içeriğin etkinlikle kazandırılmasını sağlayacak süreç, yöntem ve teknikleri, amaçlara ne dereceye kadar ulaşıldığını kontrol etme işlevine sahip değerlendirme etkinliklerini de kapsar (Hızal, 1982; Sünbül, 2007). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 19.11.2004 tarihli ve "İlköğretim 1-5. Sınıf Öğretim Programları İle İlgili Açıklamalar" konulu yazısında 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere yapılandırıcı, tematik, öğrenci merkezli ve aktiflik ilkesine dayalı, yeni programlara uygun olarak kitap setlerinin hazırlanması gerektiği belirtilmektedir. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2004) Dolayısıyla MEB'nin 2005-2006 öğretim yılından itibaren eğitim programlarını ve ders kitaplarını yapılandırmacı yaklaşıma dayalı bir anlayışla tasarladığı görülmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenenler kendi anlamlarını yapılandırmada aktif rol oynar. Bilgi öğrenenin dışında bağımsız olarak sabit ve mevcut değildir. Bilgi, öğrenmeden ziyade yeni deneyim ve fikirlere dayalı bir uyum sürecidir (Jenlick ve Kinnucan-Welsch 1999'dan akt., Cornu and Peters, 2005). Bu yaklaşımda öğrenenin önceki yaşantıları, bilgiyi yapılandırmada temel oluşturur. Var olan bilgi ve tecrübeler üzerine yeni bir öğrenme oluşturmak için, yeni bilgi ile mevcut olan bilgi arasında bağ oluşturulur. Bilgi, konulara bağlı olarak değil, bireylerin anlamlandırdığı ve ifade ettiği şekilde yapılandırılarak var olur (Çınar, Teyfur ve Teyfur, 2006). Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme bilginin aktarılmasıyla değil soru sorma, araştırma, bilgi toplama, analiz etme, yorumlama, problem çözme gibi öğrenci etkinlikleri ile gerçekleşir (Bruner, 1991'den akt., Koç ve Demirel, 2004; Von Glasersfeld, 1995). Piaget'e göre öğrenmenin temeli keşiftir. Anlamak keşfetmektir ya da yeniden keşfederek yeniden yapılandırmaktır. Bu itibarla geleceğin bireylerinin yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmelerinde bilgiyi yapılandırmak önem taşımaktadır (Arslan, 2007).

Yeni eğitim uygulamalarının dayandığı eğitim felsefesi formüle edilirse, kişinin kendi kendini ifadesi ve geliştirmesi, deneyimlerle öğrenme, günün imkân ve fırsatlarından faydalanma, değişen dünyayı tanımak gibi kavramların öne çıktığı görülür (Dewey, 1966). Yapılandırmacılığı etkileyen

eğitimciler, felsefeciler ve psikologların ortak görüşleri şunlardır (Marlowe ve Page, 1998'den akt., Erdem ve Demirel, 2002);

- Öğrenenler kendi öğrenmelerine etkin olarak katıldıklarında bilgi kalıcı olur.
- Öğrenenler bilgiyi araştırıp keşfederek, yaratarak, tekrar yaratarak, yorumlayarak ve çevre ile etkileşim kurarak bireysel bilgilerini yapılandırır.
- Öğrenme etkin olarak, eleştirel düşünme ve problem çözmeye dayanır.
- Etkin öğrenme ile öğrenenler, içerik ve süreci aynı zamanda öğrenirler.

Yapılandırmacı öğretim uygulamaları için önceden belirlenmiş bir tasarım şekli yoktur. Arslan'a (2007), Koç ve Demirel'e (2004) göre güncel yapılandırmacı literatürden özetlenmiş ama kesin kurallar bütünü olmayan bir ders formatı şu şekilde oluşturulabilir. Yapılandırmacı bir dersin ilk amacı konuya öğrencilerin ilgisini çekmektir. Konu hakkındaki önceki bilgilerin ortaya çıkarılması gerekir. Daha sonra öğrencilerin önceki anlayışlarına uyuşmayan bazı bilgi ve veriler sunulur. Öğrencilerin eski anlayışları ile farklı olan yeni bilgileri uzlaştıracak kendi hipotez ve deneyimlerini belirtmeleri sağlanmalıdır. Uygulama veya deney sonunda öğrencilerin kendi fikir ve çıkarımlarını sınıf ile paylaşır, diğer görüşleri eleştirir, kendi fikirlerini gözden geçirir, fikir birliğine ulaşmaya çalışır. Değerlendirme aşamasında ise farklı yöntemler kullanılabilir. Savery ve Duffy (1995'den akt., Landsmeer, 2016) yapılandırmacılık kapsamında öğrenmeyi kolaylaştıran üç unsurdan bahsetmektedir. Bunlar; kafa karışıklığı oluşturmak, öğrencilerin kendi yapmalarını sağlamak ve bilgi paylaşımıdır. Bu öğeleri kapsayan bir ders kafa karışıklığı yaratan bir sorunu saptayarak başlar. Sonra sorun hakkında sınıfça tartışma yapılır. Daha sonra öğrenciler bireysel veya küçük gruplar halinde sorunu çözmek için bilgi aramaya başlarlar. Son olarak sınıfça bir değerlendirme düzenlenir. Bu aşamada öğrenciler bulgularını sınıfta paylaşır ve probleme geri bildirim oluşturur. Yine Gagnon ve Colloy (2001) yapılandırmacı öğrenme teorisinin ilkelerine uygun bir öğretim tasarımı geliştirmişlerdir. Bu tasarımda altı unsurdan bahsedilmektedir. Sınıf düzeyleri ve konulara göre spesifik örneklerin sunulduğu "durum oluşturma" ögesi bu tasarımın ilk basamağıdır. Daha sonra "grupların organizasyonu", önceki bilgi ile yeni bilgi arasına kurulan "köprü oluşturma" basamağı, "soruların cevaplanması", yapılan çalışmalara ait "sergi düzenleme veya sunu yapma" ve değerlendirme boyutu olarak görebileceğimiz "yansıtma" basamakları bulunmaktadır.

Roger Bybee (1996'dan akt., Senemoğlu, 2012) yapılandırmacılık için "5E" adını verdiği bir öğretim modeli geliştirmiştir. Dikkati çekme-ön öğrenmeleri ortaya çıkarma, araştırma, açıklama-anlamlandırma, transfer etme, değerlendirme aşamaları bu modelin basamaklarını oluşturmaktadır. Çepni, 2005; King, 2005; Nelson ve Nelson, 2006 (Akt., Feyzioğlu ve Ergin, 2012; Metin ve Özmen, 2009) bu modelin basamaklarını şu şekilde özetlemektedirler. Dikkati çekme-ön öğrenmeleri ortaya çıkarma basamağında öğrencinin ilgisini derse çekmek ve ön öğrenmelerini açığa çıkarmak için ön hazırlık etkinlikleri yapılır. Araştırma basamağında olay ya da durumu keşfetmek için yapılan etkinliklerde belirlenen sınırlar içinde serbestçe düşünülerek tahminler yapılır ve hipotezler kurulur. Açıklama-anlamlandırma basamağında bilgi kaynağından yararlanılarak seçilen durum, olay ya da kavram açıklanmaya ve tanımlanmaya çalışılır. Transfer etme basamağında kazanılan bilgiler günlük hayattaki olaylara ve problemlere uygulanır. Değerlendirme basamağı ise öğrenilen yeni kavram ve becerilerin kazanılma derecesi ile öğrenci gelişmelerinin ortaya çıkarıldığı evredir. Yapılandırmacı yaklaşımla ilgili bir diğer model ise 7E modelidir. Senemoğlu'na (2012) göre 5E modelindeki dikkati çekme-ön öğrenmeleri ortaya çıkarma ile transfer etme basamağına 7E modelinde ilaveten açığa çıkarma ve genişletme basamakları eklenmiştir.

Yukarıdaki yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretim anlayışları incelendiğinde, yeni öğrenilecek bilgi, kavram veya olgunun ön öğrenmeler ile bağdaştırılması, bu yeni bilgi, kavram veya olguların keşfe dayalı etkinliklerle öğrenilmesi ve hayat içerisinde güncel problemlerin çözümüne uyarlanması temel anlayıştır. Öğrenilen bilgi, kavram veya olgunun kazanılma düzeyini gösteren ve yeni öğrenmelere ışık tutabilecek değerlendirme etkinlikleri de önemli bir gereklilik durumudur.

Eğitimi gerçekleştirme çalışmalarında en sık kullanılan araç gereçlerinden birisi ders kitaplarıdır. Genel olarak öğretim programlarında bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme

hedefleri ders kitapları kanalıyla öğrencilere kazandırılır. Ders kitapları, öğretim programlarının içeriğinde bulunan bilgileri, benimsenen öğretim yaklaşımı doğrultusunda organize eden ve sunan, planlanmış etkinlikleri ile öğrencileri konunun kazanımları doğrultusunda yönlendiren ve bilgilendiren temel eğitim araç gereçidir. Bu açıdan bakıldığında ders kitaplarının önemi göz ardı edilemez. Bu çerçevede MEB'e (2012) göre öğrencilere sunulan ders kitapları ilgili eğitim ve öğretim programlarında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda, dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak, öğrencilere yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan basılı eserler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Literatürde yapılandırmacı ders kitapları ve öğretim programları üzerine birçok araştırma bulunmaktadır (Aykaç, 2011; Ayvacı ve Bakırcı, 2012; Erdoğan, 2007; Gömleksiz ve Bulut, 2007; Kaya, Topçu ve Kop 2014; Küçüközer, Bostan, Kenar, Seçer ve Yavuz, 2008; Necdet, 2007; Öcal ve Yiğittir, 2007; Şeker, 2013; Yapıcı ve Demirdelen, 2007). Ancak yeni uygulamaya konulan 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi üzerine herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 11.06.2015 tarih ve 35 sayılı kararı ile 2015-2016 öğretim yılından itibaren ilkokullarda zorunlu bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır (MEB, 2015a). Bu ders kapsamında ilkokul düzeyi öğrencilere temel insan hakları ve yurttaşlık bilgisi ile demokrasibilincinin kazandırması hem onların gelecek yaşantılarına şekil vermesi hem de toplumumuzun gelişmiş toplumlar seviyesine ulaşabilmesi açısından önemli bir gereklilik durumudur. 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasidersine yönelik olarak hazırlanan ders kitabının yapılandırmacı yaklaşıma uygunluğu yeni programın başarılı bir şekilde uygulanması açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmada, 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabı ile öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bilimlerin temel işlevinden biri olan betimlemede, bilimler kendi çalışma sahalarındaki olgu, olay, değişken ve problemleri olduğu gibi tespit etmeye yani tanımlamaya çalışırlar. Dolayısıyla bu araştırma betimsel bir çalışmadır ve bu çalışmada araştırma türlerinden biri olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e(2005) göre nitel araştırmalarda doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesinde, eğitim alanındaki ders kitapları, program (müfredat) yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları gibi dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir. Dolayısıyla bu çalışmada 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasidersi öğretim programı ve bu programa ait ders kitabı veri kaynağı olarak ele alınmış ve analiz edilmiştir. Açıklamalar doğrultusunda bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine uygun olarak tasarlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplamak için doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulunun 18.09.2015 gün ve 9428734 sayılı yazısı ile öğretim materyali olarak kabul edilen 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabı ve 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı incelenmiştir.

Çalışılacak Kapsamı Seçme

4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabında kapsanan ünite ve konular tümüyle incelenmiştir. Ancak araştırmanın sınırlılığı çerçevesinde bu araştırma kapsamına konuların tümü dâhil edilememiştir. Araştırma kapsamına alınacak konular küme örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Şöyle ki ders kitabındaki her bir ünite bir küme olarak belirlenmiştir. Her bir kümedeki konulardan içerik analizine tabi tutulacak konu seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ders kitabındaki üniteler ve konu sayıları Tablo 1'de, içerik analizine tabi olacak konular ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Üniteler ve Konu Dağılımları

Sıra	Ünite adı	Konu sayısı
1	İnsan Olmak	4
2	Hak, Özgürlük ve Sorumluluk	7
3	Adalet ve Eşitlik	6
4	Uzlaş	4
5	Kurallar	4
6	Birlikte Yaşama	5
TOPLAM		30

Tablo 2. İçerik Analizine Tabi Olacak Konular

Sıra	Ünite adı	Konu adı
1	İnsan Olmak	En Güçlü Kim?
2	Hak, Özgürlük ve Sorumluluk	Sancar İle Kuşlar
3	Adalet ve Eşitlik	Üç Bacı
4	Uzlaş	Hakan Hanım Nüşabe
5	Kurallar	Balıkçioğlu'na Rastlayan
6	Birlikte Yaşama	Ödül Kimin Hakkı

Verilerin Analizi

Dokümanincelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). 4.sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabı ve öğretim programı araştırmanın amacına göre içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılandırmacı yaklaşım ile ilgili alan yazın incelenmesi sonucunda içerik analizinde kullanılacak olan temalar şu şekilde belirlenmiştir;

- Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.
- Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.
- Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.
- Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi.
- Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Analize tabi olacak 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabında bulunan etkinlikler yukarıda belirtilen temalar ışığında incelenmiş ve bu temalarla olan ilişkisi yorumlanmıştır. Ayrıca öğretim programında belirtilen kazanımların ders kitabındaki etkinliklerle olan ilişkisi incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan tema ve kod listesine ait örnek bir bölüm Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Tema ve Kod Listesi Örneği

Tema	Kodlar
Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler	Düşünme, tahmin etme, yorumlama, sebep sonuç ilişkisi kurma, resim inceleme, resim yorumlama, şema-tablo-matris inceleme, ikilem durumları, farkı bulma, öykü tamamlama vb. keşfetmeye yönelik etkinlikler
Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi	problem oluşturma, problem çözme, çözüm üretme, soru hazırlama, resim tamamlama, bulmaca oluşturma, bulmaca çözme, ilişkilendirme, betimleme, anlamlandırma, eşleştirme, sınıflandırma, düzeltme, karşılaştırma, derleme, özetleme, soru hazırlama, ana düşünceyi bulma, öykü tamamlama, öykü yazma, başlık bulma, boşluk doldurma, slogan hazırlama, afiş hazırlama, resim yapma, kendimizi tanıyalım, arkadaşımı tanıtırım, ben olsaydım, düşünce yazma vb. etkinlikler

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir. ...araştırmacının elde ettiği verileri ve ulaştığı sonuçları teyit etmesine yardımcı olacak bazı ek yöntemler [çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi vb.] kullanılması gerekir (Kirk ve Miller, 1986'dan akt., Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu bağlamda bu çalışmanın geçerliğini sağlayabilmek için araştırmacının tüm safhalarında meslektaş teyidine başvurulmuş, alınan dönütler neticesinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Şöyle ki; araştırmacı tarafından temave kod listesinin son şekli oluşturulduktan sonra, veriler önce araştırmacı tarafından daha sonra da eğitim bilimleri alanında bir uzman tarafından tema ve kod listesine göre değerlendirilmiştir. Araştırmacı ve uzmanın kullandıkları kodların tutarlılığı "görüş birliği" veya "görüş ayrılığı" şeklinde simgelemeler kullanılarak yapılmıştır. Araştırmacı ve uzmanın, ders kitabındaki etkinlikler için aynı kodu kullandıkları durumlar görüş birliği, farklı kodu kullandıkları etkinlikler ise görüş ayrılığı olarak belirlenmiştir. Bu yolla yapılan veri analizinin güvenilirliği; $[Görüş\ birliği / (Görüş\ birliği + Görüş\ ayrılığı)] \times 100$ formülü kullanılarak hesaplanmaktadır. Güvenirlik hesaplamasının %70 ve üzeri çıkması çalışmanın güvenilir olarak kabul edilmesinde yeterlidir (Miles ve Huberman, 1994'den akt., Mirzeoğlu ve Özcan, 2015). Veri analizi sonucunda ders kitabında elde edilen etkinliklerden görüş birliği 199, görüş ayrılığı 56 olarak belirlenmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucunda kodlayıcılar arasındaki ortalama güvenirlik oranı % 78 olarak bulunmuştur.

Yinebu çalışmanın güvenirliliğini arttırmak amacıyla doküman incelemesi yoluyla hem öğretim programında hem de ders kitabında elde edilen veriler herhangi bir yorum katılmadan araştırmacının bulgular bölümünde önce okuyucuya sunulmuştur. Daha sonra araştırmacının tartışma bölümünde ünite etkinlikleri yapılandırmacı yaklaşım açısından yorumlanmış ve öğretim programındaki kazanımlar ile ilişkisi değerlendirilmiştir.

BULGULAR

İlköğretim 4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" dersi öğretim programı incelendiğinde, programda öğrencilere kazandırılacak genel amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirecek ders kazanımları ile programın uygulanmasına ilişkin açıklamalar aşağıda gösterilmiştir.

Programın Genel Amaçları

İlköğretim 4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" dersi öğretim programı incelendiğinde, programda öğrencilere kazandırılacak genel amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirecek ders kazanımları ile programın uygulanmasına ilişkin açıklamalar aşağıda gösterilmiştir.

İlköğretim 4. sınıflarda... Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda;

1. İnsani değerleri benimseyen,
2. Hak, özgürlük ve sorumluluk bakımlarından çocuk olmanın ayrıcalıklarını keşfeden,
3. Hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi için sorumluluk üstlenen,
4. İnsan hakları ve demokrasinin geliştirilmesi için insanlara eşit ve adil davranan,
5. İş birliğine dayalı ve demokratik kararlar alan,
6. Ortak yaşama ilişkin sorunların çözümünde uzlaşa arayan,
7. Kurallara uyararak hak ve özgürlüklerin korunmasına ve geliştirilmesine destek olan,
8. Birlikte yaşama koşullarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için sorumluluk üstlenen,

bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2015b).

Üniteler ve Kazanımlar

4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" dersi öğretim programının analizi sonucunda öğretim programı 6 ünite ve 30 konuyu kapsadığı görülmektedir. Her bir konunun bir kazanımı olmak üzere toplamda 30 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların programın genel amaçlarına dayalı olduğu ve duyuşsal özellikler içerdiği tespit edilmiştir. İlköğretim 4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" dersi öğretim programının incelenmesi sonucunda içerik analizine tabi olan konu kazanımları şu şekildedir.

Kazanım: Y4.1.1. İnsan olmanın niteliklerini açıklar.

Kazanım: Y4.2.3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.

Kazanım: Y4.3.6. Adaletin ya da eşitliğin sağlandığı ve sağlanamadığı durumları karşılaştırır.

Kazanım: Y4.4.3. Anlaşmazlıkları çözmek için uzlaşa yolları arar.

Kazanım: Y4.5.2. Kural, özgürlük ve hak arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

Kazanım: Y4.6.2. Birlikte yaşayabilmek için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç olduğunu kavrar (MEB, 2015b).

Krathwohl (1964'den akt. Metfessel, 1969)duyuşsal alana ait becerilerin, alma, tepki verme, değer verme, örgütleme ve kişilik haline getirme basamaklarından oluştuğunu belirtmektedir. Bu kapsamda öğretim programına ait kazanımların analizinde;

Y4.1.1. kazanımının duyuşsal alanın değer verme basamağı,

Y4.2.3. kazanımının duyuşsal alanın örgütleme basamağı,

Y4.3.6. kazanımının duyuşsal alanın örgütleme basamağı,

Y4.4.3. kazanımının duyuşsal alanın değer verme basamağı,

Y4.5.2. kazanımının duyuşsal alanın değer verme basamağı,

Y4.6.2. kazanımının duyuşsal alanın tepki verme basamağı olduğu tespit edilmiştir.

Programın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar

Programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar aşağıda belirtilmiştir:

-Dersin işlenişinde her bir kazanım için en az bir masal seçilir.

-Öğretmen, öğretim materyalinde seçilmiş masallara ilave olarak kazanımın daha etkili bir şekilde gerçekleşmesine katkı sağlayacağını düşündüğü başka masallar da kullanabilir.

-Seçilen masal öğrenciler tarafından okunur.

-Masaldan hareketle öğrencilerin çeşitli sorularla ve yönlendirmelerle konuyu tartışmaları, kendi cevaplarını oluşturmaları, kazanım doğrultusunda bir kavrayış ve anlayış geliştirmeleri sağlanır.

-Dersin işlenişinde öğrenciyi merkeze alan aktif öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılır.

-Öğrencilerin konuyu tam olarak kavrayabilmelerini sağlamak için gerekli durumlarda; çocuk hakları sözleşmesi gibi temel belgeler, temel kurallar ve bilgilerle sınırlı olmak üzere, açıklamalar yapılır ve bilgiler öğretmen tarafından öğrencilere doğrudan verilebilir. Bu tür bilgiler için yönlendirme ve gerekli açıklamalar öğretim materyalinde verilir (MEB, 2015b).

İlköğretim 4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" ders kitabının ünite ve konulara göre yapılan analizinde elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Ünite-1: İnsan Olmak - Konu: En Güçlü Kim?

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Konunun işlenişinde öğrencilerin ilgisini veya merakını çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Konunun işlenişinde "En Güçlü Kim" okuma parçası esas alınmıştır. Parçayla ilgili bir adet görsel bulunmaktadır. Okuma parçası incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin "ekin, sağlık sigortası, protesto, beste, engelliler, hoşgörü" gibi. Okuma parçasının sonunda "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilere, konu kazanımını keşfetmeye yönelik 20 adet soru sorulmuştur. Örneği 3. soru "Hangi hayvanın emeklilik ve sağlık sigortası var? Neden?"

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

"Bilgi Edinelim" başlıklı etkinlikle okuyanlara öğretilecek kavramla ilgili bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin "mizah, nesil, kültür, içselleştirmek, ırk" gibi. Daha sonra "Meraklı Çocuklar İçin" başlıklı etkinlik görülmektedir. Bu etkinlikte "En Güçlü Kim" okuma parçasının kahramanı Çibik'in Dağıstan'ın masal kahramanı olmasından bahsedilerek "Dağıstan Özerk Cumhuriyeti" hakkında bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin "yamaç, federasyon, kültür, kader, lehçe" gibi.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi.

Konun işlenişinde elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak "En Güçlü Kim" okuma parçasının sonunda bulunan "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlikte yer alan 1 adet soru tespit edilmiştir. Bu soru "... İnsanı insan yapan daha ne gibi özellikler vardır? Bu özelliklerin insanlarda olmaması bir eksiklik midir?"

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Konun işlenişinde öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Ünite-2: Hak, Özgürlük Ve Sorumluluk - Konu: Sancar İle Kuşlar

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Konunun işlenişinde öğrencilerin ilgisini veya merakını çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Konun işlenişinde "Sancar ile Kuşlar" okuma parçası esas alınmıştır. Parçayla ilgili bir adet görsel bulunmaktadır. Okuma parçası incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin "samur kürk, çırkrık, kervan, heybe, alaca karanlık, bozkır, baştankaralar, ürkmek, şafak, " gibi. Okuma parçasının sonunda "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilere, konu kazanımını keşfetmeye yönelik 5 adet soru sorulmuştur. Örneğin 2. soru "Hak ve özgürlük tüm canlılar için önemli midir? Neden?"

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

"Bilgi Edinelim" başlıklı etkinlikle öğrencilere öğretilecek kazanımla ilgili bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin "evrensel, kabile, sanayi devrimi, eyalet, yürürlüğe girmek, belge, ihlâl, yasal düzenleme, denetim" gibi.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi.

Konunun işlenişinde elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak "Sancar ile Kuşlar" okuma parçasının sonunda bulunan "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlikte yer alan 8 adet soru tespit edilmiştir. Örneğin 10. soru "Mahallede oyun alanı olmadığı için yeterince oynayamayan çocuk ile her gün belli bir süre oyun oynayan çocuk arasında ne gibi farklar vardır?"

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Konuşulenişinde öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Ünite-3: Adalet ve Eşitlik - Konu: Üç Bacı

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Konunun işlenişinde öğrencilerin ilgisini veya merakını çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Konun işlenişinde "Üç Bacı" okuma parçası esas alınmıştır. Parçayla ilgili bir adet görsel bulunmaktadır. Okuma parçası incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelime ve deyimlerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin "*içi cız etti, canımız çiğirimiz, el malı, eloğlu, yemlik, kuzukulağı, eveligi, aş, dermek, yüreği hoplamak, ulumak, medik, patika, tav, yele, at murattır, baci, dötrnala*" gibi. Okuma parçasının sonunda "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilere, konu kazanımını keşfetmeye yönelik 5 adet soru sorulmuştur. Örneğin 2. Soru "*Kadın adama şiddetle karşı çıkararak: sen delirdin mi? kafayı mı yedin? Olur, mu böyle şey? Der. Ancak adam: sen karışma! Başka bir çare yok! Şeklinde cevap verir. Böyle bir karar tek başına adam tarafından verilebilir mi? Nasıl olmalıydı? Açıklar mısınız?*"

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

"Bilgi Edinelim" başlıklı etkinlikle öğrencilere öğretilecek kazanımla ilgili bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin "*demokrasi, demokratik yönetim, ekonomi, siyasi, tahammül, rıza göstermek, erdem, kültür, uzlaşma, çatışma*" gibi.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi.

Konuşulenişinde elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak "Üç Bacı" okuma parçasının sonunda bulunan "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlikte yer alan 13 adet soru tespit edilmiştir. Örneğin 12. Soru "*Ekmek alırken biri, sıraya kaynak yapmaya çalıştığında neler oluyor? Kavga ya da tartışma çıktığı oluyor mu?*"

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Konuşulenişinde öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Ünite-4: Uzlaş - Konu: Hakan Hanım Nüşabe

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Konunun işlenişinde öğrencilerin ilgisini veya merakını çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Konun işlenişinde "Hakan Hanım Nüşabe" okuma parçası esas alınmıştır. Parçayla ilgili bir adet görsel bulunmaktadır. Okuma parçası incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelime ve deyimlerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin "*menendi, ak perçemli, aksakallı, işgal, bilge, bezetmek, lebberan, amber, bezek, mağrur, aruzit, topaz, uygarlık*" gibi. Okuma parçasının sonunda "Düşünelim, Tartışalım" isimli etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilere, konu kazanımını keşfetmeye yönelik 8 adet soru sorulmuştur. Örneğin 2. Soru "*Savaşın gereksizliğini Nüşabe Hanım Büyük İskender'e nasıl anlatıyor? Sağlam gerekçeler öne sürebiliyor mu?*"

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

"Bilgi Edinelim" başlıklı etkinlikle öğrencilere öğretilecek kazanımla ilgili bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin "*uzlaş, empati, kanıt, ikna, ön yargı*" gibi. Daha sonra "Meraklı Çocuklar İçin" başlıklı etkinlik görülmektedir. Bu etkinlikte "Hakan Hanım Nüşabe" okuma parçasının çok eski bir Azerbaycan efsanesi olmasından bahsedilerek "Azerbaycan" hakkında bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir.

Örneğin “hükümdar, doğalgaz yatakları, eyalet, simge, ozan, âşık, edebiyat, kopuz, tarda, mimari, yontu, opera” gibi.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi

Konunişlenişinde elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak “Hakan Hanım Nüşabe” okuma parçasının sonunda bulunan “Düşünelim, Tartışalım” isimli etkinlikte yer alan 9 adet soru tespit edilmiştir. Örneğin 16. soru “Fikirlerimizi muhafaza ederek de uzlaşmamız mümkün müdür?” Tartışma soruları incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin “laf ebeliği, kanıt, empati, muhafaza” gibi.

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Konunişlenişinde öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Ünite-5: Kurallar - Konu: Balıkçoğlu'na Rastlayan

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Konunun işlenişinde öğrencilerin ilgisini veya merakını çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Konun işlenişinde “Balıkçoğlu'na Rastlayan” okuma parçası esas alınmıştır. Parçayla ilgili bir adet görsel bulunmaktadır. Okuma parçası incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelime ve deyimlerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin “yel, dörtnala, hüzün, nakış, kavis, bazalt, sütun, kilise, han, manastır, ipek yolu, kervan, tellal, kanım kaynadı, hekim, dilini açabilmek” gibi. Okuma parçasının sonunda “Düşünelim, Tartışalım” isimli etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilere, konu kazanımını keşfetmeye yönelik 5 adet soru sorulmuştur. Örneğin 1. soru “... Balıkçoğlu genç yolcuya ev işlerini sırayla yapma kuralını koyarken onun özgürlüğüne bir sınırlama mı getiriyor? Yoksa aralarındaki ilişkiyi mi düzenliyor?”

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

“Bilgi Edinelim” başlıklı etkinlikle öğrencilere öğretilecek kazanımla ilgili bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin “kargaşa, yasal, hukuk, kınama” gibi.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi

Konunişlenişinde elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak “Balıkçoğlu'na Rastlayan” okuma parçasının sonunda bulunan “Düşünelim, Tartışalım” isimli etkinlikte yer alan 6 adet soru tespit edilmiştir. Örneğin 9. Soru “Okulda özgürlüğünü kısıtlayan kurallar var mı? Bunları kim ve neden koyuyor?”

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Konunişlenişinde öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Ünite-6: Birlikte Yaşama - Konu: Ödül Kimin Hakkı?

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Konunun işlenişinde öğrencilerin ilgisini veya merakını çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Konun işlenişinde “Ödül Kimin Hakkı?” okuma parçası esas alınmıştır. Parçayla ilgili bir adet görsel bulunmaktadır. Okuma parçası incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelime ve deyimlerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin “soğukkanlı, azık, kürk, biçare, yas, dize getirmek, yitirmek, tulpar, yel, yürek, dövünmek, göz aydınlığı, toy, bahadır, aksakal, bilge” gibi. Okuma parçasının sonunda “Düşünelim, Tartışalım” isimli etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilere, konu kazanımını keşfetmeye yönelik 8 adet soru sorulmuştur. Örneğin 8. soru “Belediyeler olmasa hayatımız nasıl etkilenir? Tahmin edebilir misiniz?”

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

“Bilgi Edinelim” başlıklı etkinlikle öğrencilere öğretilecek kazanımla ilgili bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin “*kamu kurumu, dispanser, teşkilat, kamu hizmetleri*” gibi. Daha sonra “Meraklı Çocuklar İçin” başlıklı etkinlik görülmektedir. Bu etkinlikte “Ödül Kimin Hakkı” okuma parçasının bir Kalmuk masalı olduğundan bahsedilerek “Kalmuk Özerk Cumhuriyeti” hakkında bilgi sunumu yapılmıştır. Okuma metni incelendiğinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Örneğin “*itibar, Budizm*” gibi.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi

Konuşulduğunda elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak “Ödül Kimin Hakkı” okuma parçasının sonunda bulunan “Düşünelim, Tartışalım” isimli etkinlikte yer alan 6 adet soru tespit edilmiştir. Örneğin 12. soru “*TEMA vakfi üyesi olsaydın bu durumda ne gibi çalışmalarda yer alırdın?*”

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Konuşulduğunda öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanmamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın bulgular kısmında görüldüğü üzere ders kitabının bütün ünite ve konularında, amaçlanan kazanımların sadece okuma parçaları ve bu parçalardan hareketle çeşitli sayılarda sorular sorularak ve tartışma tekniği esas alınarak öğrencilere aktarılamaya çalışıldığı görülmektedir. Kaldı ki ilköğretim 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi öğretim programında programın uygulanmasına ilişkin açıklamalar bölümünde de dersin bu şekilde işleneceğine ilişkin önermeler bulunmaktadır. Duyuşsal alanın değer verme, örgütlenme gibi üst düzey becerilerinin sadece okuma ve soru-cevap etkinlikleriyle kazandırılmaya çalışılmasının yetersiz olduğu düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde de benzer sonuçların olduğu görülmektedir.

Şeker (2013) 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi eğitimi ders kitaplarını öğrenme stilleri açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında; yapılandırmacı anlayış çerçevesinde hazırlanan, öğretim programında tavsiye edilen “Öğrenme Stilleri”nin, hazırlanan ders kitaplarında göz önünde bulundurulmadığı, literatürde altı çizilen öğrenmede bireysel farklılıklar anlayışıyla ters düştüğü belirtilmiştir. Kaya, Topçu ve Kop (2014) Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer verilen etkinlikleri yapılandırmacı yaklaşım açısından değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda kitaplardaki etkinliklerin ünitelere göre eşit dağıtılmadığı ve etkinlik içeriklerinin önemli bir bölümünün yapılandırmacı yaklaşımdan ziyade geleneksel yaklaşıma uygun seçildiği görülmüştür. Ayrıca sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarında öğrencileri aktif kılacak eleştirel düşünme becerilerini, problem çözme becerilerini geliştirebilecek farklı türdeki etkinliklere yer verilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Aykaç’ın (2011) “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli araştırması sonucunda hayat bilgisi ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerde aktif öğretim yöntemlerine yeterli oranda yer verilmediği ve uygulamaya bunun yeterince yansımada olmadığı görüldüğü belirtilmektedir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin önemli bir kısmının bu ders için hayati öneme sahip olan gezi-gözlem yöntemi, istasyon yöntemi, altı şapkalı düşünme tekniği, konuşma halkası ve görüş geliştirme gibi teknikleri çok az kullandıkları saptanmıştır. Etkinlikler içerisinde daha çok soru-cevap, fotoğraf ve resim inceleme, anlatım, tartışma, beyin fırtınası yöntem ve tekniklerine yer verildiği görülmüştür. Yine Gündoğdu’nun (2004) “İlköğretimde Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması” isimli araştırması sonucunda içeriğinde insan hakları ve demokrasi kavramlarını kapsayan Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi gibi ders kitaplarının tüm içerik düzenlemelerinde ortak nokta içeriğin yakından uzağa, basitten karmaşığa, somuttan soyuta şeklinde düzenlenmesidir. Hayat Bilgisi ders kitaplarında tüm üniteler genellikle bilgi ya da kavram

düzeyinde “hazırlık” ve “değerlendirme” soruları ile başlamaktadır. Tüm üniteler öğrencilerin bildiklerini genellikle bilgi düzeyinde yoklayan ünite testleriyle bitmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre, öğrenme bilginin sunulması ile oluşmaz, soru sorma, araştırma, problem çözme gibi öğrenci merkezli faaliyetlerle gerçekleşir (Von Glasersfeld, 1995). Konuların işlenmesinde öğrencileri muhakemeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yöneltecek şekilde bir yol izlenmesi gerekir (MEB, 2007). Yapılandırmacı yaklaşımı esas alan ders uygulamalarında bilginin öğrenci zihninde yapılandırılabilmesi için farklı zekâ alanlarına hitap edebilecek çok çeşitli ve zengin uygulamaların olması gerekir. Alan yazın incelendiğinde yapılandırmacı yaklaşımı esas alan ders kitaplarında bu uygulamalardan bahsedildiği görülmektedir.

Örneğin Küçüközer, vd. (2008) 6. sınıf fen ve teknoloji ders kitaplarının yapılandırmacı öğrenme kuramına göre değerlendirilmesi isimli çalışmalarında ders kitabının ön öğrenmeler, bilgi transferi, günlük yaşamla bağlantı kurma ve değerlendirme boyutları açısından belirlemiş oldukları bazı kriterlerle değerlendirmesini yapmışlardır. Çalışma sonucunda ders kitabının çoğu boyutunun yapılandırmacı yaklaşıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer araştırma ise Öcal ve Yiğittir’in (2007) ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi adlı çalışmasıdır. Araştırmada çalışma kitabındaki etkinliklerin öğrencilerin rahatlıkla anlayıp, yapabildikleri, ders kitabındaki görsellerin, yazılı ifadeler ile uygun olarak yerleştirildiği sonucuna ulaşmışlardır. Konuların işlenişinde, yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta giden bir yöntem izlendiği, öğrencilerin daha önce kazandığı bilgi, beceri, tutum, tavır ve davranışları dikkate alındığı, öğrenciyi daha çok öğrenmeye, araştırmaya, incelemeye, başka kaynaklara başvurmaya teşvik edecek şekilde tasarlandığı görülmüştür. Ünite sonlarındaki ölçme-değerlendirme sorularını öğrencilerin rahatlıkla yapabildiği, ölçme - değerlendirme sorularının, öz değerlendirme formlarının, öğrencinin kendi kendisini değerlendirmesine imkân sağlayacak şekilde sunulduğu görülmüştür. Yapıcı ve Demirdelen’in (2007) araştırmasında ise ders kitaplarının eskiye oranlı daha güncel ve yaşamla doğrudan ilgili olduğu ayrıca etkinliklerin öğrencilere oyun/eğlence gibi gelmesi, derste öğrencilerin severek öğrenmeleri açısından önemli bir husus olduğu belirtilmektedir. Araştırmanın diğer bir bulgusu ise yeni programın öğrencileri ilgi alanlarına keşfetmeye yöneltmesidir. Erdoğan’ın (2007) yaptığı araştırma bulguları yeni geliştirilen Fen ve Teknoloji Dersi öğretim programının yapılandırmacı felsefe dikkate alınarak tasarlandığını ve uygulamaya aktarılmaya çalışıldığını, yeni yaklaşımlar doğrultusunda yeniden düzenlendiğini göstermektedir. Yeni yaklaşımların izlerini programın genelinde [kazanımlar, dersin içeriği, öğretim yöntem ve teknikleri, bilgiye elde etme süreci ve ölçme-değerlendirme yöntemleri] görmenin mümkün olduğu belirtilmiştir. Yeni ölçme-değerlendirme yaklaşımlarının benimsenmesi sürece yayıldığı da elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları.

Yapılandırmacı yaklaşımın en göze çarpan ilkelerinden birisinin öğrencilerin ön bilgileri ile yeni kazanılacak bilgilerin birbirleri ile ilişkilendirilmesidir. Çınar ve ark.’nın (2006) da belirtildiği üzere bu yaklaşımda öğrencinin önceki yaşantıları, öğrenmede temel oluşturur. Bilgi konu alanlarına bağlı olarak değil, bireylerin oluşturduğu ve ifade ettiği şekilde yapılandırılarak var olur. Dewey’e (1966) göre öğretime öğrencilerin sahip oldukları tecrübelerden başlanması başta gelen bir kaidedir. Bu sırada gelişen tecrübe ve yetenekler daha sonraki öğrenim için başlangıç noktası teşkil eder. Yeni obje ve olayların önceki tecrübelerle bağlanması bu noktada önemlidir. Bu açıdan bakıldığında 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi kitabının analizinde öğrencilere yeni kazanımlar verilmeden önce bu kazanımlara ait ön bilgileri harekete geçirecek, yeni bilgiye karşı merak uyandıracak hazırlık çalışmalarının olmadığı görülmüştür.

Bireyin merakını harekete geçiren önceki öğrenmelerini kullanmaya ve sorgulamaya yönelten etkinliklerin planlanması kavramsal düzenlemeye hizmet edecektir (Senemoğlu, 2012). Ayrıca MEB.’nin (2007) ders kitapları ile eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yönergesi incelendiğinde de konularla ilgili hazırlık çalışmalarının öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte olmasına dikkat edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Aynı şekilde ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi adlı araştırmada ünite veya konu başlarındaki hazırlık çalışmalarının, öğrencilerin yakın çevresi,

ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili olduğu tespit edilmiştir (Yiğittir, 2007). Bu noktada 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabında ünite ve konu başlarında öğrencilerin öz düzenleme becerilerini geliştirecek, neyi, niçin ve nasıl öğreneceği, hangi kaynaklardan faydalanabileceği, öğrenilen bilgilerin nerelerde kullanılacağı, öğrencilerin ilgisini çekecek ve ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak hazırlık çalışmaları veya bunlara dayalı etkinlikler planlanabilirdi. Çünkü öğrenciler öğretilen bilgilerin kendileri için faydalı olduğunu kabul ederlerse, bu bilgileri gerçek hayatta kullanabileceklerini anlarırsa öğrenmeye karşı olumlu düşünceleri olacaktır ve daha kolay güdüleneceklerdir.

Öğrenilecek kavramı veya bilgiyi keşfetmeye yönelik etkinlikler.

Yapılandırmacı yaklaşımda diğer önemli bir ilke de öğrencilere bilginin aktarımı değil bizzat öğrencilerin bilgiyi kendilerinin keşfetmeleridir. Senemoğlu'nun (2012) da belirttiği gibi öğrencilerin ilgileri doğrudan hayatı ve bilginin doğasını keşfetmeyle ilgilidir. Merak duygusu öğrenciyi harekete geçirip anlamlı öğrenmeye yöneltecektir. Öğretimde öğrencinin yeni bilgileri ezberlemesi değil, zihninde yapılandırması hedeflenir (MEB, 2007). Yeni 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabının analizinde bu noktada okuma parçasına dayalı olarak tartışma soruları verilmiştir. Ancak farklı zekâ alanları göz önüne alındığında sözel-dilsel zekâ alana hitap eden bu etkinliğin birçok öğrenci açısından yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca okuma parçaları incelendiğinde metin içinde bu yaş dönemine ait bilinmeyen kelimelerin varlığından da söz edilebilir. Örneğin 1. ünite “En Güçlü Kim” okuma parçasında ve tartışma sorularında yer alan “ekin, sağlık sigortası, protesto, beste, engelli, hoşgörü”, 2. ünite “Bilgi Edinelim” okuma parçasında yer alan “evrensel, kabile, sanayi devrimi, eyalet, yürürlüğe girmek, belge, ihlâl, yasal düzenleme, denetim” gibi kelimelerin olması.

Öğrenmede dil vazgeçilmez bir araçtır. Dil bilimsel iletişimin ilkeleri, doğrudan öğretme uygulamalarını etkilemektedir. Çünkü derslerde kullanılan kelimeler ya da ifadeler öğrencinin bireysel olarak geçirdiği yaşantılara göre anlam kazanmaktadır. Öğrencinin yorumlarının, öğretmenin ona ulaştırmak istediği anlamlarla aynı olması mümkün değildir. Dilin sahip olduğu bu zayıflık öğretimde güçlük yaratır (Glaserfeld, 1995'den akt., Senemoğlu, 2012). Bu noktada ders kitabında bilinmeyen kelimelerin, özdeyişlerin, atasözlerinin, deyimlerin sözlük veya başka kaynaklardan anlamlarının bulunması, anlamları bulunan bu kelime, deyim, atasözü veya özdeyişlerin yeni durumlara uyarlanması, uygulanması önem arz etmektedir. Çünkü bu yaş dönemindeki çocukların anlamını bilmediği kavramlar hakkında zihinsel düşünceler gerçekleştirilmesi beklenemez. Yeni 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabına öğrencilerin başarılı olma hissi ve güven duygusunu geliştirecek yani öz güven becerilerini kazandıracak ve yukarıda bahsedildiği gibi dilin sahip olduğu zayıflığı ortadan kaldıracak farklı etkinlikler eklenebilirdi.

Öğretim sırasında çeşitli öğretim görevleriyle öğrencilerde yeni karşılaştıkları bilgilerle var olan zihinsel yapıları arasında bazı çelişkiler yaratılmalı, ardında da öğrencilerin bu çelişkili durumları çözmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilerin bireysel olarak bilgileri yapılandırması, bu çelişkili durumlara çözüm seçenekleri üretmeleri sırasında gerçekleşmektedir (Scheurman, 1998'den akt., Şimşek ve ark 2000:63). Öğrenciler bir olayı ya da kavramı kendi kendilerine keşfettiklerinde daha çok heyecan duyduklarından dolayı yeni bilgiyi daha iyi hazmederler ve farklı yerlerde kullanabilirler (Tapscott, 1999'dan akt., Yanpar, 2001). Ders kitabının konu analizlerinde öğrencilerin yeni bilgiyi keşfetmeleri, var olan ön bilgileri ile yeni bilgi arasında bağ kurabilmelerine yönelik düşünme, tahmin etme, yorumlama, sebep sonuç ilişkisi kurma gibi öğrencilerin zihinsel süreçlerini harekete geçirecek etkinliklerin olmadığı görülmektedir. Onların görsel-uzamsal zekâlarına hitap edebilecek resim, karikatür, şema, tablo, matris gibi enstrümanlardan da faydalanılması, mantıksal ve görsel zekâ alanlarına hitap edebilecek ikilem durumları, farkı bulma, resim inceleme gibi farklı etkinliklerin ders kitabında yer alması yapılandırmacı yaklaşım açısından bir gereklilik durumudur. Ayrıca MEB.'nin (2007) ders kitapları ile eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yönergesi incelendiğinde de konuların daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı (harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim vb.) görsel unsurlara yeterince yer verilmesi

gerektiğinden bahsedilmiştir. Ancak 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi kitabının incelenmesi sonucunda bu tür çalışmalara yer verilmediği görülmektedir.

Öğrenilecek kavramla veya bilgiyle ilgili bilgi sunumu, açıklama.

Yapılandırmacı yaklaşımın belki de en çok öğretmen merkezli olan bölümü, bilgiyle ilgili kavramsal olguların açıklanması, izah edilmesi, örneklendirilmesi aşamasıdır. Ders kitabında bununla ilgili etkinlikler bulunmaktadır ki bunlar “Bilgi Edinelim” ve “Meraklı Çocuklar İçin” okuma etkinlikleridir. Özellikle “Meraklı Çocuklar İçin” okuma etkinliklerinde öğrencilerin kendi kültür ve yaşam yerlerinden uzak konularla ilgili bilgi sunumları yapılmıştır. Örneğin “Dağıstan Özerk Cumhuriyeti”, “Azerbaycan”, “Kalmuk Özerk Cumhuriyeti” gibi. Bu bölümlerde dersle ilişkilendirilen değerle özdeşleşen kendi kültürümüze ait olan önemli şahsiyetlerin hayat hikâyeleri ve kıssalarına, yaşadıkları yerlere ait bilgilere yer verilebilirdi. Çünkü eğitim programlarının tasarımında öğretimin somuttan soyuta, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ilkesi somut işlemler dönemi öğrencilerinin öğrenmelerinde önemli bir gereklilik durumudur. Dolayısıyla çocuk önce kendi çevresi ve kendi hayatına yakın olan yer, zaman, olay ve kişilerden hareketle öğrenmeye başlar ve bilinmeyene, daha soyuta, daha uzağa doğru ilerler.

Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi.

4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabının analizinde görülmüştür ki elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak okuma parçasının sonunda bulunan “Düşünelim, Tartışalım” isimli etkinlikte yer alan birkaç soru haricinde başka bir etkinliğe rastlanmamıştır. Yapılandırmacı yaklaşımla ilgili alan yazın incelendiğinde kazanılan bilgilerin yeni durumlara uyarlanması ve uygulanması, hayatla ilişkilendirilmesi bilginin yapılandırılmasında önemli bir gereklilik durumudur. Burada yaparak yaşayarak öğrenme söz konusudur. 17. yüzyıl filozoflarından Vico’nun da belirttiği üzere insan ancak kendi yaptıklarını bilebilir. Erdem ve Demirel’e (2002) göre öğrenenler, demokratik bir sınıf ortamında günlük yaşam problemlerinin karmaşıklığını çözerek yaşam boyu kullanacakları bilgilerini oluştururlar. Öğrenme içeriği ile etkileşimde bulunarak bütünü parçalarını yorumlar, parçalardan anlamlı bilgiyi oluştururlar. Bu açıdan bakıldığında, Dewey’in (1966) de belirttiği gibi problem mevcut tecrübelerden doğmaktadır, öğrencide bilgi edinmek için ve yeni fikirlerin meydana gelmesi hususunda bir araştırma eğilimi yaratır. Hiç kimse bir konu hakkında tecrübeleri olmadan düşünemez, bu yüzden düşünmek, tecrübelerin sonucunda ortaya çıkar.

Bu noktada öğrencilerin derslerde öğrendiği bilgileri hayat içerisinde kullanabilmesi, kendi yaşantılarını planlayabilmesi ve yönetebilmesi yani özdenetim becerilerini geliştirebilmeleri beklenir. Bu açıdan bakıldığında ders kitabında elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması ile ilgili çeşitli ve zengin etkinliklerin olmaması yapılandırmacı yaklaşım açısından önemli bir eksiklik. Elde edilen kazanımların yeni durumlara uyarlanması veya uygulanması ile ilgili problem oluşturma, problem çözme, çözüm üretme, soru hazırlama, resim yorumlama, bulmaca oluşturma, bulmaca çözme gibi etkinliklerden faydalanılabildi. Burada problem çözme önemli bir eğitim aracı olarak kullanılabilir. Öğrencilere çeşitli çözüm seçenekleri olan problemler verilerek onları değişik bakış açılarıyla çözüm üretmeye sevk eder. Ayrıca öğrencilerin dilsel, sosyal, mantıksal gibi çeşitli zekâ alanlarına ve yeni eğitim yaşantılarına hitap edebilecek, analiz ve muhakeme becerilerini geliştirebilecek sebep sonuç ilişkisi kurma, ilişkilendirme, betimleme, anlamlandırma, eşleştirme, sınıflandırma, düzeltme, karşılaştırma, derleme, özetleme, soru hazırlama, ana düşünceyi bulma, öykü tamamlama, öykü yazma, başlık bulma, boşluk doldurma, slogan hazırlama, afiş hazırlama, resim yapma, resim inceleme, kendimizi tanıyalım, arkadaşımı tanıtıyorum, ben olsaydım..., düşünce yazma gibi çok çeşitli ve zengin etkinliklere yer verilebilirdi.

Alan yazın incelendiğinde çeşitli derslerle ilgili yapılan araştırmalarda bu tür etkinliklere yer verilip verilmediği ile ilgili sonuçlara rastlanmaktadır. Örneğin Erdoğan’ın (2007) “Yeni Geliştirilen 4. ve 5. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının Analizi” isimli araştırmasının sonuçları şu şekildedir. Yeni program ile birlikte yaparak, yaşayarak, araştırarak ve sorgulayarak kendi bilgilerini kendilerinin yapılandırması konusunda teşvik ettiği ve bu süreçte öğrencilerin kendi ön bilgi ve deneyimlerini kullanma fırsatı bulabildiği ve yapılandırdıkları bilgileri gerçek yaşam ile

ilişkilendirdikleri görülmüştür. Ayvacı ve Bakırcı (2012) ise çalışmalarında fen ve teknoloji öğretmenlerinin 5E modelinin girme, açıklama ve değerlendirme aşamalarda yapılması gereken aktiviteleri gerçekleştirdikleri, keşfetme, derinleştirme aşamalarında yapılandırmacı kuramın öngördüğü aktiviteleri yeterince gerçekleştiremediklerini tespit etmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunun yapılandırmacı yaklaşımın 5E modelindeki basamaklara uymaya çalıştıkları, fakat davranışçı yaklaşımın da izlerini taşımaya devam ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğrenilen kavram ya da bilgilerin kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi.

Sadece yapılandırmacı yaklaşımı temel alan modeller değil aynı zamanda öğrenme kuramları ve yaklaşımları incelendiğinde de aşağı yukarı birçoğunun üzerinde önemle durduğu noktalardan birisi de dersin içerisinde ve sonunda değerlendirme etkinliklerinin yapılmasıdır. Driscoll'a (1994'den akt., Erdem ve Demirel, 2002) göre yapılandırmacı yaklaşımda değerlendirme, öğrenmede bir son değildir. Bir sonraki öğrenmeye yol göstericidir. Tümel, özgün, performans değerlendirme gibi değerlendirme teknikleri kullanılır ve bu değerlendirmeler öğrenme sürecine yöneliktir. Ayrıca MEB'nin (2007) ders kitapları ile eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yönergesinde de öğretimin değerlendirme boyutu üzerine durulmuştur. Adı geçen yönergede şu ibare bulunmaktadır. *"Her ünite veya bölümün sonunda öğrenciye konularla ilgili bilgi, beceri, değer, tutum ve yeterliklerin kazandırılıp kazandırılmadığını ölçmeye yarayan değerlendirme sorularına yer verilir. Çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme, yazılı yoklama ve benzeri sonuç değerlendirme teknikleri ile ürün dosyası (portfolyo) değerlendirme, performans değerlendirme, gözlem formu gibi süreç değerlendirme tekniklerine yer verilir."*4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" ders kitabının analizinde görülmüştür ki hiçbir konu ve ünitenin sonunda değerlendirme etkinliği bulunmamaktadır. Hâlbuki yapılandırmacı yaklaşımda değerlendirme hayat içerisindeki gerçek durumlar üzerinden ve bir sonraki öğrenmeye ışık tutacak nitelikte olması amacıyla tasarlanır. Söz konusu ders kitabında konu sonlarında konu değerlendirme, ünite sonlarında ünite değerlendirmesi ile ilgili etkinlikler planlanabilirdi. Öğrencilerin kendi yaptıklarını düşünmesi, eleştirmesi ve yargıda bulunabilmesi için özelleştireci becerilerinin geliştirilmesi amacıyla öz değerlendirme, akran değerlendirme gibi öğrencilerin kendileri ile ilgili muhakeme becerilerini -kaldı ki bu beceri dersin adından da anlaşılacağı üzere demokrasi bilincinde önemli bir yere sahiptir- geliştirecek etkinliklere yer verilebilirdi. Ayrıca araştırma, inceleme, gözlem, görüşme gibi ders dışı etkinliklerde ders kitabında yer alabilirdi. Alan yazın incelendiğinde öğretimde değerlendirmenin önemini vurgulandığı birçok çalışma bulunmaktadır (Erdoğan, 2007; Gömleksiz ve Bulut, 2007; Kaya, Topçu ve Kop 2014; Küçüközer, Necdet, 2007; Öcal ve Yiğittir, 2007; Yapıcı, ve Demirdelen, 2007). Örneğin Gömleksiz ve Bulut'un (2007) yaptıkları çalışmada yeni hayat bilgisi dersi öğretim programında mevcut değerlendirme tekniklerinin yanı sıra yapılandırmacı yaklaşıma dayalı yeni değerlendirme yaklaşımlarına önem verildiği belirtilmiştir. Yine araştırmamızın bulguları ile paralellik gösteren Necdet'in (2007) "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri" isimli araştırmasında görülen önemli bir eksikliğin kazanımlarla uygulanan etkinliklerin birbiri ile örtüşmemesi ve dolayısıyla önerilen değerlendirme etkinliklerinin kazanımları ölçecek nitelik taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak ilköğretim 4. sınıf "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" dersi öğretim programı incelendiğinde programın genel amaçlarının duyuşsal öğrenme alanı ile ilgili olduğu, bu amaçları gerçekleştirebilmek için hazırlanan ders kazanımlarının aşamalı sınıflamasının ise; Alma, Tepkide Bulunma, Değer Verme, Örgütlenme basamaklarında olduğu analiz edilmiştir. Bütün ünitelerde değer verme, örgütlenme gibi üst düzey kazanımların olduğu görülmektedir. Öğretim programında belirtilen bu kazanımların ders kitabında sadece okuma parçaları ve bu parçalara ait tartışma soruları ile kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle değer verme ve örgütlenme gibi duyuşsal alana ait üst düzey kazanımların bu tür tek yönlü etkinliklerle kazandırılmasının bir hayli zor olacağı düşünülmektedir. Ders kitabındaki etkinlik çeşitliliğinin az olması öğretmenleri anlatım, soru-cevap yöntemlerini kullanmaya sevk edecektir. Oysa öğretmenleri seminer, açık oturum, münazaa vb. tartışma teknikleri, örnek olay, gözlem, görüşme, rol oynama, drama, beyin fırtınası, altı şapka düşünme, balık kılıcı, görüş geliştirme, eğitsel oyunlar gibi öğrencilerin öğrenmelerini yapılandırmayı sağlayıcı çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımına sevk

edecek etkinliklerin planlanması gerekirdi. Bu etkinliklerde öğrencilerin ön öğrenmelerini ortaya çıkaracak ve onların merakını uyandıracak, ilgisini çekecek, yeni bilgiyi keşfetmelerini sağlayacak, kazanılan bilgiyi gerçek hayat durumlarına uyarlayacak, elde edilen kazanımın öğrenme düzeyini ortaya çıkaracak ve öğrencilere bununla ilgili dönüt verecek uygulamaların olması yapılandırmacı yaklaşım açısından önemli bir gereklilik durumudur.

Önümüzdeki eğitim öğretim yılı için hazırlanacak olan 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabının, öğretim programında belirtilen ve özellikle üst düzey becerilerin kazanımında gerçek hayatla ilişkilendirilen çeşitli ve zengin etkinliklere yer verilmesi önem arz etmektedir. Tasarlanacak olan bu etkinliklerde öğrencilerin yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, mantıksal düşünme gibi düşünme becerilerini geliştirecek unsurlarında göz önünde bulundurulması önerilir. Ayrıca yeni 4. sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi hakkında öğretmen görüşlerini inceleyen araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2007). Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 41-61.
- Aykaç, N. (2011). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kullanılan Yöntem Ve Tekniklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sinop İli Örneği). *Hayat*, 19(1), 113-126.
- Ayvacı, H. Ş. ve Bakırcı, H. (2012). Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Fen Öğretim Süreçleriyle İlgili Görüşlerinin 5E Modeli Açısından İncelenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 9(2), 132-151.
- Cornu, R. L. ve Peters, J. (2005). Towards Constructivist Classrooms: The Role of the Reflective Teacher. *Journal of Educational Enquiry*, 6, (1), 50-64.
- Çınar, O., Teyfur, E. ve Teyfur, M. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmen ve Yöneticilerinin Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımı ve Programı Hakkındaki Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (11), 47-64
- Dewey, J. (1966). *Tecrübe ve Eğitim*. (F.Başaran, F.Varış, çev.) Kappa Delta Pi Yayınları.
- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 81-87.
- Erdoğan, M. (2007). Yeni Geliştirilen 4. ve 5. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının Analizi: Nitel Bir Çalışma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 221-259.
- Feyzioğlu, E. Y. ve Ergin, Ö. (2012). 5E Öğrenme Modelinin Kullanıldığı Öğretimin Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Üst Bilişlerine Etkisi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 9(3), 55-77.
- Gagnon, G. W. ve Collay, M. (2001). *Designing for learning: Six elements in constructivist classrooms*. Corwin Press.
- Gömlüksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2007). Yeni Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 67-88.
- Gündoğdu, K. (2004). A case study on democracy and human rights education in an elementary school. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Hızal, A. (1982). *Programlı Öğretim Yönteminin Etkenliği*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kaya, B., Topçu, E. ve Kop, Y. (2014). 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 1327-1340.
- Koç, G. ve Demirel, M. (2004). Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 174-180.
- Küçüközer, H., Bostan, A., Kenar, Z., Seçer, S. ve Yavuz, S. (2008). Altıncı Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Kuramına Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 7(1).
- Landsmeer, L. (2016, Nisan 6). EenLesOmvormennaar de OnderwijsmethodeProbleemgestuurdOnderwijs (PGO). *Wetenschapsknooppunt ZH/EUR*. www.wetenschapsknooppuntzh.nl/uploads/Een-Les-Omvormen-naar-PGO.pdf
- Metfessel, N. S. (1969). Instrumentation of Bloom's and Krathwohl's taxonomies for the writing of educational objectives.
- Metin, M. ve Özmen, H. (2009). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yapılandırmacı Kuramın 5E Modeline Uygun Etkinlikler Tasarlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlar. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 3(2), 94-123.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2004). *Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. Tebliğler Dergisi. Cilt: 67, Sayı: 2566.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2007). *Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge*. Tebliğler Dergisi: Haziran 2007/2597.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Ders Kitapları Ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. Resmî Gazete. Tarih:12 Eylül 2012. Sayı: 28409.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015a). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 11.06.2015 tarih ve 35 sayılı Kurul Kararı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015b). *İlköğretim 4 İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi* (Birinci Baskı). Ankara: Başak Matbaacılık ve Tanıtım. Devlet Kitapları.
- Mirzeoğlu, A.D. ve Özcan, G. (2015). Akran Öğretimiyle İşlenen Okul Deneyimi Dersi Hakkında Öğrenci Görüşleri ve Kazanımları. *Sport Sciences*, 10(4), 16-33.
- Necdet, A. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(22).
- Öcal, A. ve Yiğittir, S. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kırıkkale Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*.8(1),51-61
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sünbül, A. M. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Şeker, M. (2013). 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitaplarının Öğrenme Stilleri Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013(1).
- Şimşek, A., Kuzgun, Y., Deryakulu, D., Çalışkan, H., Köymen, Ü., Ataizi, M., vd., (2000). *Sınıfta Demokrasi*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- VonGlaserfeld, E. (1995). *Radical constructivism: a way of knowing and learning*. London: The Falmer Press.
- Yanpar, T. (2001). Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 1(2), 463-482.
- Yapıcı, M. ve Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *İlköğretim Online*,6(2).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Beşinci baskı)*. Ankara: SeçkinYayıncılık.